

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ
ОПП «КУЛЬТУРОЛОГІЯ, КУЛЬТУРНЕ РОЗМАЇТТЯ ТА РОЗВИТОК ГРОМАДИ»
ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

УДК 378.14 (072)

Методичні рекомендації до написання кваліфікаційних робіт для здобувачів ОПП «Культурологія, культурне розмаїття та розвиток громади» другого (магістерського) рівня вищої освіти / Ю. С. Сабадаш, Ю. Н. Нікольченко. Маріуполь : МДУ, 2021. 39 с.

У методичних рекомендаціях наведені основні вимоги щодо написання кваліфікаційних робіт здобувачами ОПП «Культурологія, культурне розмаїття та розвиток громади» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Особлива увага присвячена таким проблемам як вибір теми дослідження, робота з джерелами та літературою, оформлення науково-довідкового апарату згідно з сучасними вимогами.

Методичні рекомендації до написання кваліфікаційних робіт для здобувачів ОПП «Культурологія, культурне розмаїття та розвиток громади» другого (магістерського) рівня вищої освіти затверджені на засіданні кафедри культурології.

Протокол № 12 від «14» березня 2021 року

Методичні рекомендації до написання кваліфікаційних робіт для здобувачів ОПП «Культурологія, культурне розмаїття та розвиток громади» другого (магістерського) рівня вищої освіти затверджені на засіданні Вченої ради історичного факультету.

Протокол № 9 від «17» березня 2021 року

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
РОЗДІЛ 2. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	6
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ	9
РОЗДІЛ 4. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	17
РОЗДІЛ 5. ПУБЛІЧНИЙ ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	22
РОЗДІЛ 6. ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ.....	25
ДОДАТКИ.....	26

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Кваліфікаційна робота – це самостійне дослідження здобувачів вищої освіти, метою виконання якого є вирішення наукової/професійної проблеми, що ґрунтується на комплексному опануванні матеріалу і методів дослідження, послідовного викладання, а також практичного застосування теоретичних знань для вирішення конкретних професійних завдань.

Кваліфікаційна робота – це форма підготовки та підсумкової атестації здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнями відповідно до вимог стандартів вищої освіти за спеціальностями.

Кваліфікаційна робота виконується на завершальному етапі навчання здобувачів вищої освіти в Університеті за другим (магістерським) рівнем – з 2 семестру. На виконання кваліфікаційної роботи виділяється на другому (магістерському) рівні – 9 кредитів ЄКТС.

Кваліфікаційна робота має комплексний характер і пов'язана з використанням набутих здобувачем вищої освіти компетентностей, результатів навчання, відповідно до стандартів вищої освіти та освітніх програм. У більшості випадків кваліфікаційна робота є продовженням та більш поглибленою розробкою теми курсової роботи студента-випускника. Вона передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності та застосування їх при вирішенні конкретних наукових, виробничих та інших завдань.

До кваліфікаційних робіт висуваються такі основні вимоги:

- актуальність теми, відповідність її сучасному стану певної галузі науки та перспективам розвитку, практичним завданням відповідної сфери;
- вивчення й критичний аналіз монографічних і періодичних видань з теми;
- вивчення й характеристика історії досліджуваної проблеми та її сучасного стану;
- чітка характеристика предмета, мети й методів дослідження, опис та аналіз проведених автором експериментів;
- узагальнення результатів, їх обґрунтування, висновки та практичні рекомендації.

Таким чином, кваліфікаційна робота повинна бути:

- реальною – відображати рішення сучасних проблем, пов'язаних з функціонуванням системи дослідження та її підсистем, мати науково-теоретичне і практичне значення;
- актуальною – повинна бути присвячена дослідженням і розробкам, що відносяться до сучасних проблем розвитку відповідної галузі, що мають особливу важливість на сучасному етапі;

- інформативною – повною мірою відображати дослідження, проведене на високому теоретичному і практичному рівнях на основі загальнонаукової та конкретно-наукової методології.

Науковими керівниками кваліфікаційних робіт призначаються викладачі кафедри політології та міжнародних відносин, які мають науковий ступінь кандидата або доктора наук, вчене звання доцента або професора. У разі потреби науковий керівник може залучати до консультування окремих розділів роботи інших викладачів кафедри культурології або фахівців і з інших структурних підрозділів МДУ або інших закладів освіти, установ та організацій.

Рецензентами кваліфікаційних робіт призначаються висококваліфіковані фахівці підприємств, установ, організації, науково-педагогічні працівники інших закладів вищої освіти (відповідно галузі обраної теми). Склад рецензентів затверджується наказом МДУ за другим (магістерським) рівнем – до 30 вересня другого року навчання.

Відповідальність за матеріал, викладений у кваліфікаційній роботі, порядок використання фактичного матеріалу та іншої інформації під час його виконання, обґрунтованість й достовірність висновків, положень несе здобувач і науковий керівник роботи.

У випускній кваліфікаційній роботі не допускається запозичення (плагіат) матеріалу без посилання на автора та джерело інформації. Кваліфікаційна робота виконується державною мовою. Написання та захист кваліфікаційної роботи іноземною мовою можливе за поданням декана факультету та погодженням ректора. Кваліфікаційна робота виконується відповідно до Плану виконання кваліфікаційної роботи, що складається випусковою кафедрою і затверджується завідувачем кафедри. У випадку недотримання встановлених вимог, науковий керівник не пізніше 30 днів до засідання Екзаменаційної комісії (далі – ЕК) із захисту кваліфікаційної роботи надає інформацію щодо стану (відсотка) її виконання до деканату.

РОЗДІЛ 2. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Виконання кваліфікаційної роботи містить такі орієнтовні етапи:

- вибір теми роботи та обґрунтування її актуальності;
- визначення напрямів дослідження;
- складання та затвердження Плану виконання кваліфікаційної роботи;
- постановка мети та конкретних завдань дослідження;
- обговорення окремих частин та роботи в цілому з науковим керівником, заслуховування виконання плану роботи на засіданні кафедри;
- оформлення роботи;
- доповідь про результати дослідження (попередній захист) на засіданні кафедри, надання висновку кафедри про допуск (недопуск) до захисту, підготовка рецензії;
- подання зброшурованої та електронної версії кваліфікаційної роботи на кафедру, остаточна перевірка роботи на дотримання академічної доброчесності (за 2 тижні до захисту),
- підготовка відгуку та рецензії - підготовка до захисту: написання доповіді, підготовка ілюстративного (презентаційного) матеріалу (схеми, графіки, діаграми, таблиці, якщо це потрібно);
- публічний захист кваліфікаційної роботи.

Зазначені етапи є приблизними та не вказують на обов'язковий порядок їх виконання, тому деякі частини роботи можуть виконуватися одночасно.

Тема випускної кваліфікаційної роботи відображає основну ідею, завдання, положення, які необхідно дослідити. Одним із критеріїв вибору теми є її актуальність щодо сучасних тенденцій розвитку культурології. Темі кваліфікаційних робіт формуються відповідно до профілю кафедри культурології та сучасних досягнень у відповідній предметній галузі.

Вибору теми повинні передувати:

1. Вивчення актуалізації питання.
2. Перегляд тематики робіт, що були вже захищені.
3. Аналіз історіографічних робіт з проблеми.

При виборі теми також необхідно враховувати:

1. Рівень науково-теоретичної підготовки студента.
2. Зміст навчального плану підготовки магістрів.
3. Вимоги кваліфікаційних характеристик до підготовки магістрів.
4. Сучасний рівень теорії та практики джерел, необхідних для дослідження теми, наявність історіографічної бази.

Вибір теми, напрямку досліджень здійснюється студентом самостійно. Одним із критеріїв вибору теми є її актуальність.

Формулювання теми не повинно мати ускладнену термінологію псевдонаукового характеру. Треба уникати назв, що починаються зі слів «Дослідження питання...», «Дослідження деяких шляхів...», «Матеріали до вивчення...» і таке інше, в яких не відбито в достатній мірі сутність проблеми.

Формулювання теми – це складний процес, пов'язаний з вирішенням цілого комплексу завдань. У першу чергу, з визначенням об'єкту та предмету дослідження. Обравши тему, магістрант повинен чітко розуміти в чому полягає мета, конкретні завдання та аспекти її розробки. Для цього необхідно визначити, у чому є сутність пропонованої ідеї, новизна та актуальність теми, її теоретична та практична значимість.

Наукові керівники та теми кваліфікаційних робіт обираються здобувачами вищої освіти самостійно на основі розробленого і затвердженого кафедрою культурології переліку тем, а також з урахуванням власних наукових інтересів. Здобувач також може сам запропонувати тему кваліфікаційної роботи, достатньо аргументовано обґрунтувавши доцільність її розробки.

Теми кваліфікаційних робіт у поточному навчальному році не можуть дублювати теми за попередні 5 років.

Тематика кваліфікаційних робіт розробляється згідно з науковими дослідженнями кафедри культурології, рекомендаціями стейкхолдерів та за поданням гаранта освітньої програми затверджується на засіданні кафедри не пізніше місяця після початку навчання здобувачів. Кваліфікаційна робота може виконуватися за тематикою, яку замовляють державні установи, підприємства та організації. Рекомендовано також передбачити теми кваліфікаційних робіт, які у майбутньому можуть трансформуватися у теми дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Тематика кваліфікаційних робіт щорічно оновлюється і коригується з урахуванням новацій у законодавстві, науково-дослідницькій роботі, рекомендацій організацій і установ замовників випускників, Екзаменаційних комісій.

Закріплення теми кваліфікаційної роботи, призначення наукового керівника, консультантів (у разі потреби) затверджується наказом МДУ за поданням декана, завідувача кафедри культурології та гаранта освітньої програми до 1 березня першого року навчання.

Внесення змін та уточнень до тем кваліфікаційних робіт можливе не пізніше 15 вересня другого року навчання. Зміни затверджуються наказом МДУ, проєкт якого вносить декан факультету на підставі службової записки завідувача кафедри за обґрунтованою заявою здобувача, погодженою з науковим керівником та гарантом освітньої програми.

Назва теми повинна бути чіткою, лаконічною та не містити неоднозначного тлумачення. У темі зазначається об'єкт, який досліджується, або за матеріалами якого виконується робота. Після остаточного узгодження теми кваліфікаційної роботи з науковим керівником здобувач подає заяву на ім'я завідувача кафедри, в якій зазначає назву теми, наукового керівника та консультанта (у разі потреби) (зразок заяви наведено у додатку1).

Після того, як тема обрана, здобувач має з'ясувати приблизне коло питань, які вона охоплює. Перш за все необхідно отримати консультації у наукового керівника, ознайомитися з навчальними посібниками. Після першого ознайомлення з джерелами і літературою слід сформулювати конкретну мету кваліфікаційного дослідження і спираючись на це, побудувати план роботи. Поглиблене студювання джерел та літератури слід закінчити розподілом зібраного матеріалу згідно з планом роботи. Протягом місяця після затвердження теми кваліфікаційної роботи розробляється та узгоджується з науковим керівником та консультантом (за потреби) План виконання кваліфікаційної роботи, який затверджується завідувачем випускової кафедри. План може корегуватися, про що робляться відповідні записи у затвердженому варіанті.

Розробка теми студентського дослідження базується на багатомірному використанні юридичних, історичних та інших джерел. Зміст роботи повинен бути конкретним, висновки природно витікати з всебічного аналізу зібраних та опрацьованих матеріалів. Найголовніша вимога щодо кваліфікаційних робіт – якомога більша самостійність у пошуку необхідної інформації, її систематизації, узагальненнях і аргументованості висновків. Збір даних доцільно починати в бібліотеці Маріупольського державного університету. Формулюючи визначення проблеми, треба з'ясувати всі терміни, що можуть бути невірно витлумачені, зазначити методи дослідження, розробити структуру, що складається не тільки з заголовків розділів, але й підрозділів. Треба скласти список усіх книг, статей і інших джерел, що мають бути використані. При тому, слід звернути увагу, що список повинен містити різні види джерел. Може бути доцільним складання синопсису – стислого конспекту дослідження. В якості основи для синопсису береться структуру роботи. Двома-трьома реченнями характеризується те, про що планується писати в кожному розділі (підрозділі). Добре складений синопсис дає повне враження про кваліфікаційне дослідження.

Важливим є дотримання основних вимог щодо наукового рівня кваліфікаційної роботи, її змісту, структури, форми викладення матеріалу, а також оформлення.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У кваліфікаційній роботі необхідно стисло, логічно та аргументовано представляти зміст і результати досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології.

Обсяг кваліфікаційної роботи повинен становити за другим (магістерським) рівнем – 90 тис. – 120 тис. знаків (з урахуванням цифр, символів тощо) / 60–80 сторінок.

Кваліфікаційна робота, як правило, складається зі:

- вступу;
- основної частини, поділеної на розділи та підрозділи (експерименту);
- висновків;
- списку використаних джерел;
- додатків (якщо вони потрібні).

Незалежно від обраної теми, структура кваліфікаційної роботи має бути такою:

- титульний аркуш (додаток 2);
- план виконання кваліфікаційної роботи (додаток 3);
- зміст (додаток 4);
- перелік умовних позначень (за необхідності);
- вступ;
- основна частина, яка складається з декількох розділів (2–3).

Розділи у свою чергу поділяються, як правило, на підрозділи, що розкривають теоретичні та практичні аспекти означеної в роботі проблеми. Кожен розділ може складатися з 2–4 підрозділів. Після кожного розділу мають бути сформульовані висновки;

- загальні висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

Якщо в науковій роботі вжита специфічна термінологія, а також використані маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо, то їхній перелік може бути представлений у роботі у вигляді окремого списку, що розміщують перед вступом. Перелік необхідно друкувати двома колонками, у яких ліворуч приводять, наприклад, скорочення, праворуч – детальне тлумачення скорочень. Якщо в науковій роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення тощо повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їхнє тлумачення приводять у тексті при першому згадуванні.

У вступі розкривається сутність і стан розробки наукової проблеми, до якої звертається здобувач, формулюються мета та завдання дослідження, здійснюється обґрунтування необхідності подальших розвідок, аналізується джерельна база. Обсяг вступу кваліфікаційної роботи – 3-6 сторінок. Він повинен мати певну структуру, обумовлену науковою логікою:

- актуальність теми;
- визначення об'єкту та предмету дослідження;
- ступінь її вивченості в спеціальній науковій літературі;
- територіальні та хронологічні рамки;
- визначення мети та завдань дослідження;
- огляд джерельної бази дослідження;
- характеристика методології дослідження;
- практичне значення отриманих результатів, їх апробація, публікації тощо.
- характеристика змісту роботи.

Обґрунтування актуальності роботи – обов'язкова вимога до будь-якої кваліфікаційної роботи. Висвітлення актуальності повинно бути небагатослівним. Достатньо в межах однієї сторінки показати теоретичне і практичне значення розробки теми дослідження.

Об'єкт дослідження – це явище, процес або суспільні відносини, які зумовлюють проблему і обрані автором для вивчення.

Предмет дослідження міститься у межах об'єкта. Він лише вказує на суттєві зв'язки та відносини, властивості, аспекти, функції, які є визначальними для даного дослідження. Предмет визначає тему дослідження, також він віддзеркалюється у самій назві роботи.

Для того, щоб проаналізувати стан дослідження з обраної теми, складається короткий огляд літератури, завдяки якому робиться висновок, що обрана тема потребує подальшої розробки. В огляді літератури магістрант окреслює основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою. Щоб все це зробити ґрунтовно, треба ознайомитися з максимально можливою кількістю робіт, що мають як пряме, так і опосередковане відношення до окреслених питань. Це можуть бути не лише монографічні дослідження, а й статті, брошури, рецензії, автореферати дисертацій тощо. Огляд літератури не повинен бути простим переліком опрацьованої літератури і переказом її змісту. Стисло, критично висвітлюючи роботи дослідників, студент повинен назвати ті питання, що залишилися невирішеними і, отже, визначити своє місце у розв'язанні проблеми. Як правило, в тексті вступу фіксуються автори робіт, або йдеться лише про конкретні наукові проблеми; бібліографічна інформація подається в посиланнях. Огляд літератури можливо робити за хронологічним, або проблемним принципами (ліпше – останній). Ця частина вступу завершується висновком про ступінь висвітлення обраної теми. На підставі цього логічною виглядає необхідність сформулювати мету та завдання дослідження.

Визначення географічних та хронологічних меж дослідження є бажаним.

Мета повинна відображати кінцеві прогнозовані результати дослідження. Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також його кінцевим результатом

і шляхами його досягнення. Для досягнення поставленої мети дослідження здобувач визначає послідовне виконання відповідних завдань. Мета роботи конкретизується через низку відповідних завдань: вивчити, описати, встановити, вдосконалити, розвинути, обґрунтувати, розробити тощо.

Завдання повинні формулюватися точно і конкретно, оскільки їх вирішення повинно скласти зміст розділів кваліфікаційної роботи. Об'єкт, предмет і мета повинні бути логічно взаємоузгоджені і пов'язані між собою і темою кваліфікаційної роботи.

Наступною структурною одиницею вступу є огляд джерел. Цей аналіз так само, як і огляд наукової літератури слід спрямувати в напрямку виявлення цінності того чи іншого джерела саме для розкриття конкретної теми дослідження. Джерела розглядаються в певній послідовності (природно, що не всі перераховані види джерел можуть бути в одній бакалаврській, дипломній, магістерській (тим більше – курсовій) роботі):

- документи та матеріали державних органів та установ, міжнародних міжурядових організацій;
- документи і матеріали недержавних органів та установ, зокрема – документи і матеріали клубів за інтересами, мистецьких об'єднань, громадських організацій і рухів, кооперативних товариств, комерційних структур, міжнародних неурядових організацій;
- статистичні матеріали;
- періодичні видання (як правило, не наукового, а публіцистичного характеру);
- мемуари;
- довідкові видання;
- архівні матеріали (що не вийшли до попередніх видів);
- результати колективних та власних соціологічних досліджень, оброблених за допомогою комп'ютера.

Важливим етапом дослідження є вибір методів дослідження. Вони використовуються як інструмент, завдяки якому досягається обрана мета у роботі. Здобувач при написанні кваліфікаційної роботи повинен вибирати та використовувати ті методи, за допомогою яких можлива реалізація поставлених у дослідженні завдань.

Практичне значення отриманих результатів. Подаються відомості про практичне застосування одержаних результатів дослідження або рекомендації щодо їх використання. Традиційно серед можливих варіантів може бути вказано:

- на впровадження в практику діяльності (особливо міжнародної) українських (чи міжнародних) державних (чи недержавних) установ культури і мистецтва, організацій або підприємств;

- на друкування фрагментів роботи в збірках праць;
- на викладення положень роботи в періодичній пресі, на радіо і телебаченні, на сайті в мережі Інтернет;
- на впровадження матеріалів і висновків в навчальний процес в освітянських закладах, як в нормативних, так і факультативних курсах.

Особистий внесок автора. У випадку використання у кваліфікаційній роботі ідей чи розробок, що належать співавторам, разом з якими були написані наукові праці, підготовлені доповіді і виконані спільні дослідження, здобувач повинен відзначити цей факт у магістерській роботі з обов'язковою вказівкою конкретного особистого внеску.

Апробація результатів роботи. Зазначається, на яких конференціях, семінарах тощо доповідалися результати дослідження.

Публікації. Наявність публікацій, що є підтвердженням апробації результатів наукового дослідження є обов'язковою умовою допуску до захисту кваліфікаційної роботи. Зазначається кількість статей у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій опубліковані результати магістерської роботи.

У вступі також міститься коротке обґрунтування структури дипломного дослідження. Характеристика змісту роботи містить короткий оглядовий аналіз суті дослідження, зазвичай ця характеристика подається за розділами, таким чином, щоб прочитавши її можна було зрозуміти про що піде мова у кожній частині роботи.

Основна частина повинна відповідати наступним вимогам:

- в основній частині, поділеній на окремі розділи, розкривається зміст теми дослідження. У кожному розділі повинна бути завершеність змісту, головна ідея, а також тези, підтвержені посиланнями на джерела, думки різних авторів, результати анкетування, експерименту, аналітичних даних, практичного досвіду тощо;

- думки мають бути пов'язані між собою логічно, увесь текст має бути підпорядкований одній головній ідеї;

- кожний висновок повинен логічно підкріпляти попередній, інакше текст втратить свою єдність. До кожного розділу роботи необхідно зробити висновки, а по закінченні роботи формулюються загальні висновки до всієї роботи в цілому;

- основна частина кваліфікаційної роботи складається, як правило, з 2–3 розділів. Зміст розділів повинен відповідати темі кваліфікаційної роботи та повністю її розкривати. Назва розділів не повинна співпадати з назвою всієї роботи. Матеріал у розділах повинен викладатись логічно, лаконічно та аргументовано та відповідати вимогам, які пред'являються до кваліфікаційних робіт.

Загальні висновки. Логічним завершенням кваліфікаційної роботи є загальні висновки. Головна їх мета – підсумки проведеної роботи. Висновки подаються у вигляді окремих лаконічних положень, методичних рекомендацій. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленим завданням. Також рекомендовано формулювати висновки до кожного розділу кваліфікаційної роботи.

Висновки складається з чотирьох структурних одиниць, які не фіксуються. В першій частині коротко формулюються загальні висновки (вони не повинні текстуальне співпадати з висновками за розділами), друга частина є своєрідною відповіддю на сформульовані у вступі завдання, в третій частині можливо продемонструвати зв'язок дослідження з практикою і в четвертій звертається увага на такі питання роботи, які не розкриті в ній та чому (недостатність джерельної бази. можливість бути окремою темою студіювання і таке інше).

У висновках необхідно зазначити не тільки те позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, а й недоліки та проблеми практичного характеру, а також конкретні рекомендації та пропозиції щодо їх усунення.

У висновках потрібно наголосити на якісних та кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів дослідження, викласти рекомендації з вирішення проблеми, скласти пропозиції щодо вдосконалення підходу до проблеми, яка досліджується.

У стислій формі, в логічній послідовності викладаються зроблені автором узагальнення – висновки конкретного характеру, які повинні бути покладені в основу доповіді при захисті кваліфікаційної роботи перед ЕК. Висновки не повинні підмінятися механічним сумуванням висновків наприкінці розділів, а мають містити те нове, суттєве, що складає підсумкові результати дослідження, які часто оформлюються у вигляді певної кількості пронумерованих абзаців. Їх послідовність визначається логікою побудови наукового дослідження. При цьому вказується не тільки його наукова новизна і теоретична значимість, що витікають з кінцевих результатів, а й практична цінність.. Крім того, висновки не повинні носити характер анотацій. Кваліфікаційна робота, окрім загальних висновків, повинна містити пропозиції теоретичного і практичного характеру.

Крім пропозицій, у кваліфікаційній роботі на основі висновків, зроблених за результатами якісного або кількісного аналізу, повинно бути зроблено підтвердження або спростування гіпотези (гіпотез), висунутих у ній (за наявності).

Таким чином, заключна частина наукової роботи представляє не простий перелік отриманих результатів проведеного дослідження, а їх підсумковий синтез, тобто формулювання того нового, що внесено його автором у вивчення та вирішення проблем.

Основна вимога до заключної частини – не повторювати змісту вступу, основної частини роботи і висновків, зроблених по розділах. Обсяг висновків, як правило, складає 3–4 сторінки.

Коротка характеристика *змісту* роботи по розділам.

В основній частині кваліфікаційної роботи систематизується і теоретично усвідомлюється фактичний матеріал. Основна частина повинна відповідати наступним вимогам:

- в основній частині, поділеній на окремі розділи, розкривається зміст теми дослідження. В розділах слід глибоко дослідити причинно-наслідкові зв'язки, показати вміння орієнтуватися в використаному матеріалі. У кожному розділі повинна бути завершеність змісту, головна ідея, а також тези, підтверджені посиланнями на джерела, думки різних авторів, результати анкетування, експерименту, аналітичних даних, практичного досвіду тощо;

- думки мають бути пов'язані між собою логічно, увесь текст має бути підпорядкований одній головній ідеї. Порушення принципу послідовного викладення запланованого матеріалу призводить до повторів таких само положень та висновків, відсутності логіки в роботі;

- кожний висновок повинен логічно підкріпляти попередній, інакше текст втратить свою єдність. До кожного розділу роботи необхідно зробити висновки, а по закінченні роботи формулюються загальні висновки до всієї роботи в цілому;

- основна частина кваліфікаційної роботи складається, як правило, з 2–3 розділів. Зміст розділів повинен відповідати темі кваліфікаційної роботи та повністю її розкривати. Кожний новий розділ починається з нової сторінки. В основному тексті кожного розділу слід представити коротку передмову, у якій необхідно відобразити основні напрямки дослідження даного розділу.

У кінці кожного розділу формулюються висновки з коротким викладенням результатів дослідження, проведеного в розділі. Необхідно враховувати, що матеріал обов'язково має відповідати головній темі роботи і логічно, обґрунтовано вів до досягнення поставленої мети кваліфікаційної роботи. Це можливо в тому випадку, якщо в розділі послідовно розкриваються завдання, сформульовані у вступі.

Особливістю магістерської роботи є обов'язкова наявність розділу, у якому розкриваються теоретичні, методологічні основи досліджуваної теми, рівень її наукової розробки, характеристика джерелознавчої бази. Як правило, цей розділ носить назву «Теоретико-методологічні засади дослідження». Цей розділ є найбільш складним у написанні магістерської роботи і повинен містити в собі наступні елементи:

1. Аналіз історіографічної бази дослідження, на основі якої магістрант повинен показати ступінь вивчення даної теми в сучасній теорії міжнародних відносин. Аналіз літератури повинен продемонструвати глибоке знайомство дослідника зі спеціальною

літературою, його вміння систематизувати її, критично розглядати, виокремлювати істотне, оцінювати те, що було зроблено раніше іншими дослідниками, визначати головне в сучасному становищі вивченості теми. Матеріали такого аналізу слід систематизувати в певному логічному зв'язку та послідовності, класифікувавши їх за певним дослідницьким принципом. Бажано історіографічні роботи, представлені іноземними мовами, виокремлювати в окрему групу.

2. Аналіз джерелознавчої бази, на основі якої написана робота. Цей аналіз також передбачає систематизацію джерел за їх характером та значенням. Це можуть бути:

- документи та матеріали, що носять правовий характер (договори, конвенції, угоди та інше);

матеріали, що характеризують діяльність організацій культурно-мистецького спрямування;

- документи та матеріали, що визначають культурну політику держави;
- документи, що відносяться до діяльності установ і закладів культури і мистецтва;
- виступи, інтерв'ю діячів культури і мистецтва;
- матеріали преси.

3. Розкриття теоретико-методологічної складової теми, обраної для дослідження, на основі якої сформулювати свій концептуальний підхід, розробити гіпотезу дослідження.

Концепція дослідження визначає спосіб трактування тих чи інших явищ. Концепція дослідження визначає основну точку зору на досліджувану проблему. Тому магістрант повинен чітко визначитися в контексті якого концептуального підходу, що існує в сучасній теорії культурології, він має намір досліджувати проблему, а також розкрити основні принципи та методологію даної концепції. Гіпотеза – це передбачуване судження про закономірний зв'язок явищ. Гіпотеза, перевірена на практиці та теоретично обґрунтована, виступає як фактор достовірності проведення дослідження. У науці гіпотеза розглядається як головний методологічний стрижень будь-якого дослідження. Гіпотеза повинна бути конкретною, охоплювати об'єкт та предмет дослідження, відповідати меті та завданням дослідження. Для розробки та побудови гіпотези необхідне вивчення спеціальної літератури, аналіз існуючих точок зору, виявлення рівня протиріч і найменш вивчених проблем дослідження. Гіпотези вирізняються за рівнем узагальнення, а також бувають описові (передбачається існування того чи іншого явища), пояснювальні (що відображають його причини), описово-пояснювальні. Гіпотеза не повинна містити занадто багато положень, як правило одне основне.

4. Розробка категоріального апарату дослідження. Це передбачає, що магістрант повинен чітко сформулювати сутність тих категорій та понять, які йому необхідні для розкриття теми, таких, що мають теоретико-методологічну значимість.

5. Обґрунтування загальної методики та основних методів дослідження.

Методика – це сукупність прийомів, способів дослідження, порядок використання та інтерпретації результатів, отриманих з їх допомогою. Вона залежить від характеру об'єкта дослідження, методології, цілей дослідження.

Таким чином, даний розділ носить теоретичний характер та виступає методологічною основою для наступних власних досліджень магістранта.

У наступних розділах магістрант повинен достатньо повно та глибоко викласти результати власного дослідження обраної теми. При цьому, магістрант повинен продемонструвати вміння до аналізу проблеми в контексті поставлених завдань, робити висновки та узагальнення, володіти категоріальним апаратом, пов'язувати матеріал, що досліджується, з теорією та практикою сучасних тенденцій розвитку міжнародних відносин.

Список використаних джерел слід розмішувати в одному з таких способів: у порядку появи посилань у тексті, в алфавітному порядку перших авторів, або заголовків у хронологічному порядку. Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи.

Оформлюється одним із таких способів:

- у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний у користуванні рекомендований при написанні дисертацій);
- в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків;
- у хронологічному порядку.

До додатків за необхідністю доцільно включати допоміжний матеріал – який є необхідним для сприйняття студентською дослідження (акти національного національної ваги і права та культурологічні документи, таблиці допоміжних цифрових даних, розрахунки, зразки анкет, інструкції і методики, ілюстрації допоміжного характеру та інше)

РОЗДІЛ 4. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота повинна бути набрана на комп'ютері.

Робота виконується на білому папері формату А4 (210x297 мм). Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка – чорного кольору середньої жирності. Ілюстрації мають бути чорно-білого кольору.

Друкування тексту – за допомогою комп'ютера здійснюється через 1,5 міжрядкових інтервали, 14 кегль, шрифт Times New Roman.

Поля: – ліве – 30 мм; праве – 15 мм; – верхнє, нижнє – 20 мм.

Заголовки розділів пишуть по центру симетрично тексту великими літерами. Заголовки підрозділів – по центру симетрично тексту малими літерами (крім першої). Переноси слів у заголовках не допускаються. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з 2-х або більше речень, їх відділяють крапкою. Відстань між заголовком та текстом – 2 інтервали. Заголовки підкреслювати не рекомендується.

Кожний розділ слід починати з нового аркуша (сторінки). Підрозділи починають з відступом від попереднього тексту на 1 інтервал на тій самій сторінці.

Нумерація. Сторінки кваліфікаційної роботи нумерують арабськими цифрами, але на титульному аркуші, на аркуші зі змістом роботи, на Плані виконання кваліфікаційної роботи, на додатках номери не ставляться. Нумерація сторінок починається зі сторінки, на якій розміщується Вступ. На сторінках номер ставлять у правому верхньому куті. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, далі з нового рядка друкують заголовок розділу великими літерами. Підрозділи нумерують у рамках кожного розділу (нумерація складається з двох чисел, відокремлених крапкою).

Ілюстрації, таблиці, графіки. Ілюстрації (схеми, графіки, діаграми) і таблиці необхідно представляти в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, чи на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, що розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, представлених у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: «Рис. 1.2.» (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в роботі представлена одна ілюстрація, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, представлених у додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують

напис «Таблиця» із вказівкою її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка. Наприклад: «Таблиця 1.2.» (друга таблиця першого розділу). Якщо в роботі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами. При переносі частини таблиці на іншу сторінку слово «Таблиця» та її номер вказують один раз праворуч над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» і вказують номер таблиці. Наприклад: «Продовження табл. 1.2.». Формули в роботі (якщо їх більше однієї) нумерують у рамках розділу.

Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Номера формул пишуть біля правого краю листа на рівні відповідної формули в круглих дужках. Наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу).

Примітки до тексту і таблиць, у яких указують довідкові і пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку, наприклад: Примітки: 1.... 2.... Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку.

Загальні правила посилання. При написанні кваліфікаційної роботи здобувач повинен обов'язково посилатися на авторів і джерела, з яких запозичив матеріали чи окремі результати. Використовуючи в кваліфікаційній роботі ідеї і розробки, що належать також і співавтору, разом з яким були написані наукові праці, підготовлені доповіді і виконані спільні дослідження, здобувач повинен відзначити цей факт у своїй роботі.

У випадку виявлення факту плагіату, тобто використання запозиченого матеріалу як новизни свого дослідження, кваліфікаційна робота знімається з розгляду без права її повторного захисту. Посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг.

Для підтвердження власних аргументів, посилання на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід наводити цитати. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором. Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул. Посилання в тексті кваліфікаційної роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «...у працях [1–7]...». Якщо в тексті роботи необхідно зробити посилання на складову частину або на конкретні сторінки відповідного джерела, можна наводити посилання у виносках, при цьому номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань.

Приклад: Цитата в тексті: «У сучасних умовах стрімкого розвитку нових інформаційних технологій саме вони виступають найважливішим засобом забезпечення прогресивних структурних зрушень у культурології» [26, с.99].

Загальні вимоги до цитування:

а) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий в джерелі, із збереженням особливостей авторською написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

б) цитування має бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться в будь-якому місці цитати (на початку, в середині, на кінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак - то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів, і давати посилання на джерело;

д) якщо необхідно виявити ставлення автора студентської роботи до окремих слів, або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

е) якщо автор кваліфікаційної роботи, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора студентської роботи, а весь текст застереження вміщується у круглій дужці. Наприклад: (курсив наш – Х.Х.). (підкреслено нами – Х.Х.).

Під час використання цитат необхідно мати на увазі декілька рекомендацій:

- не слід вживати дві і більш цитат підряд;
- немає потреби за допомогою посилань на авторитети підтверджувати наочні істини;
- не можна закінчувати окремі розділи цитатами, бо натомість повинні бути власні висновки за змістом розділу;
- немає сенсу використовувати занадто великі цитати;
- не бажано приводити цитати з одного джерела, монографії, статті (за винятком випадків, коли досліджується одне джерело).

Відповідний опис у переліку посилань: 25. Малежик Д. І. Гуманізація пострадянської культурології у вищій школі України / Д. І. Малежик, Г. В. Хоменко // Гілея: Науковий вісник : зб. наук. пр. –2016. – Вип. 106. – 270–273.

Статистичні дані, які здобувач використовує у кваліфікаційній роботі для аналізу та пропозицій, повинні бути представлені на кінець попереднього звітнього року або у вигляді плану на поточний рік. Висловлення результатів роботи на підставі застарілих статистичних даних попередніх років вважається недоцільним.

Бібліографічний опис списку використаних джерел оформлюється з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» за місцем розташування в документі розрізняють такі бібліографічні посилання: внутрішньотекстове; підрядкове; позатекстове. В кваліфікаційних роботах здобувачів вищої освіти використовується позатекстове бібліографічне посилання. Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Додатки нумеруються арабськими цифрами (Додаток 1, Додаток 2, Додаток 3 тощо) на кожному окремому додатку. Послідовність вміщення додатків визначається порядком появи посилань на них у тексті роботи. Додатки також можна позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, Ї, О, Ч, Ї, наприклад, додаток А, додаток Б тощо. Один додаток позначається як додаток А. При оформленні додатків окремою частиною на титульному аркуші під назвою 9 кваліфікаційної роботи друкують великими літерами слово «ДОДАТКИ». До додатків доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повного сприйняття дипломної роботи: - зразки анкет, опитувальних листів та ін.; - таблиці допоміжних цифрових даних; – ілюстрації допоміжного характеру; – інструкції та методики, розроблені в процесі виконання роботи.

Текст кваліфікаційної роботи повинен бути написаний згідно з загально визнаними нормами сучасної української мови Доцільно триматись достатньо простих вказівок:

- в науковій та навчальній літературі слід писати, як правило, від третьої особи (не можна «за мою думкою», треба «за думкою автора»), а слід використовувати єдину термінологію (загальновідому) і не займатися словотворенням;
- треба позбавлятися канцеляризмів та слів і висловів то мають жаргонний характер;
- небажані дуже великі (більш 3–4 строк) і занадто маленькі речення;

- не слід використовувати скорочення, які не є загально визнаними. Доцільні, наприклад скорочення – р. (рік), м. (місто), ст. (століття);
- лише поряд з цифровими позначеннями можливе використання знаків типу «№», «#» , «%», «\$». В інших випадках слід писати «номер», «відсоток», «долар» і т.д. Не можна писати слово місяць після назви місяця. Не бажано розпочинати речення з цифр;
- під час використання в тексті прізвищ вчених, політиків, інших людей ініціали слід писати перед прізвищем, але не навпаки. Перед тим як здати курсову (дипломну) роботу на кафедру її слід добре вчитати. перевірити вірність цитування – оформлення посилань та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 5. ПУБЛІЧНИЙ ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

До публічного захисту кваліфікаційної роботи допускаються здобувачі, які виконали навчальний план, успішно пройшли попередній захист кваліфікаційної роботи.

Попередній захист проводиться, як правило, за місяць до дати захисту.

Рішення про допуск до захисту приймається на засіданні кафедри на підставі результатів попереднього захисту. Витяг з протоколу засідання кафедри культурології з обґрунтуванням цього рішення подається у деканат відповідного факультету. На підставі витягу деканат факультету подає проєкт наказу на допуск до підсумкової атестації.

З метою визначення якості та ступеня готовності до захисту кваліфікаційної роботи випускова кафедра організовує попередній захист з обов'язковою презентацією студентом основних положень дослідження, обговоренням поточної перевірки на дотримання академічної доброчесності.

Процес підготовки кваліфікаційної роботи систематично контролює науковий керівник, виконання завдань кваліфікаційної роботи заслуховуються на засіданнях кафедри (1 раз на семестр).

Науковий керівник перевіряє на відповідність встановленим вимогам оформлення кваліфікаційної роботи, здійснює поточні та остаточні перевірки на дотримання академічної доброчесності відповідно до «Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових працях науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти МДУ» та надає відгук (додаток 5), в якому зазначається:

- актуальність дослідження;
- обґрунтування використаних методів дослідження;
- рівень використання набутих у процесі навчання теоретичних знань при виконанні дослідження;
- вміння самостійно вирішувати наукові та практичні проблеми; логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал і робити висновки;
- повнота розкриття теми; - недоліки роботи та зауваження;
- дотримання академічної доброчесності
- рекомендація до захисту.

Кваліфікаційна робота обов'язково підлягає перевірці на плагіат за допомогою спеціалізованих сервісів відповідно до «Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових працях науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти МДУ».

Кваліфікаційна робота обов'язково повинна мати рецензію. Рецензія (додаток 6) повинна бути завірена в установленому порядку. При рецензуванні кваліфікаційної роботи рекомендується визначати:

- новизну постановки і розроблення проблеми;
- використання наукових методів дослідження; – аргументованість висновків і обґрунтованість пропозицій;
- вміння здобувача освітнього ступеня магістра, чітко, грамотно й аргументовано викладати матеріал, правильно оформлювати його;
- недоліки та зауваження щодо змістовної частини роботи, оформлення;
- висновок щодо рекомендації до захисту із зазначенням оцінки за прийнятою шкалою оцінювання знань.

Негативний письмовий відгук наукового керівника або негативна рецензія щодо змісту кваліфікаційної роботи та отриманих результатів дослідження не є підставою недопущення до захисту.

Відповідно оформлена кваліфікаційна робота (разом із відгуком та рецензією) реєструється на кафедрі. Здобувач не має права вносити зміни у кваліфікаційну роботу після її реєстрації.

Титульна сторінка представленої роботи містить підписи: студента, наукового керівника, наукового консультанта (за потреби).

Процедура захисту включає:

- доповідь студента про зміст роботи (до 10 хвилин);
- запитання до автора роботи;
- виступ рецензента або оголошення рецензії (у разі відсутності рецензента);
- відповіді студента на зауваження рецензента.

Доповідь повинна містити: обґрунтування актуальності теми, мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, методи, які були використані у процесі дослідження, основні результати дослідження.

Захист кваліфікаційної роботи здійснюється з використанням презентацій. Під час захисту кваліфікаційної роботи здобувач зобов'язаний дати вичерпні відповіді на всі зауваження у відгуках та рецензіях, а також на запитання представників ЕК, які були поставлені у ході захисту.

При оцінюванні захисту кваліфікаційної роботи ЕК бере до уваги такі показники:

- якість кваліфікаційної роботи загалом (творчий характер, вміння автора аналізувати теоретичний матеріал, обґрунтованість сформульованих практичних рекомендацій);
- самостійність у розробці проблеми;

- якість оформлення кваліфікаційної роботи (науковий стиль викладу, грамотність, бібліографія);
- рівень виступу здобувача (чіткість у формулюванні актуальності, мети і завдань роботи, вміння зробити правильні висновки, культура мовлення);
- відгук керівника і оцінку роботи рецензентом.

Здобувачу, який не захищав кваліфікаційну роботу у визначений графіком термін з поважних, підтверджених документально причин, захист роботи може бути перенесений. Після розгляду заяви ректором і прийняття позитивного рішення готується проєкт наказу про захист кваліфікаційної роботи за індивідуальним графіком.

Здобувачі, не допущені до захисту кваліфікаційних робіт, як і ті, що отримали незадовільні оцінки, відраховуються з університету з отриманням академічної довідки і правом одноразового повторного захисту кваліфікаційної роботи (з наступного навчального року) протягом трьох років після відрахування з МДУ (у період роботи, згідно затвердженого графіку, Екзаменаційної комісії за відповідною освітньою програмою).

Після поновлення студента для захисту кваліфікаційної роботи, на першому засіданні кафедри приймається рішення, чи може здобувач подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему.

Поновлення до складу студентів МДУ для повторного захисту кваліфікаційної роботи здійснюється відповідно до Положення про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної Комісії у Маріупольському державному університеті, Положення про переведення, поновлення та вступ на паралельне навчання та цього Положення.

До захисту кваліфікаційної роботи допускаються студенти, які виконали навчальний план та успішно пройшли попередній захист кваліфікаційної роботи.

РОЗДІЛ 6. ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Тематика кваліфікаційних робіт розробляється згідно з науковими дослідженнями кафедри культурології, рекомендаціями стейкхолдерів та за поданням гаранта освітньої програми затверджується на засіданні кафедри не пізніше місяця після початку навчання здобувачів.

Кваліфікаційна робота може виконуватися за тематикою, яку замовляють державні установи культури і мистецтва, підприємства та організації. Рекомендовано також передбачити теми кваліфікаційних робіт, які у майбутньому можуть трансформуватися у теми дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Тематика кваліфікаційних робіт щорічно оновлюється і коригується з урахуванням новацій у законодавстві, науково-дослідницькій роботі, рекомендацій організацій і установ замовників випускників, Екзаменаційних комісій.

Рекомендована тематика для кваліфікаційних робіт ОС «Магістр» спеціальності «Культурологія, культурне розмаїття та розвиток громади»:

- актуальні проблеми культурології;
- актуальні проблеми світової культури;
- актуальні проблеми української культури;
- історія світової культури;
- історія української культури;
- культура Південно-Східного регіону України в сучасних умовах;
- інтеграційні процеси української культури до Європейського Союзу;
- роль європейського співробітництва у розвитку української культури;
- лобізм в сучасних культурологічних відносинах;
- філософія культури;
- регіоналізм та регіональні системи культурного дозвілля;
- аналіз та прогнозування культурних процесів в Україні;
- головні тенденції розвитку культури в сучасній Україні;
- розвиток культури в Україні на рівні громад;
- культура у контексті розвитку громадянського суспільства в Україні;
- порівняльна характеристика культурних систем країн світу;
- розвиток культурних систем країн світу;
- культурне розмаїття та розвиток громади в сучасній Україні;
- культурна ідентичність як ресурс демократичного розвитку;
- стратегії культурної консолідації українського суспільства;
- інформаційна складова розвитку культури в Україні на сучасному етапі.

ДОДАТКИ**Додаток 1.****Зразок заяви на затвердження теми кваліфікаційної роботи**

Завідувачці кафедри культурології
Маріупольського державного університету
доктору культурології, професору
Сабадаш Ю. С.

здобувача вищої освіти освітньо-професійної
програми «Культурологія, культурне розмаїття
та розвиток громади» історичного факультету
ОС Магістр денної/заочної форми навчання
Іваненка Івана Івановича

заява.

Прошу затвердити наступну тему кваліфікаційної роботи: «_____» та
призначити науковим керівником д. культурології, професора (к.і.н., доцента) .

« » _____20__ р.

Підпис

Візи:

- наукового керівника
- гаранта ОП

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ**

До захисту допустити:

**Завідувачка кафедри, доктор культурології,
професор**

_____ **Ю. С. Сабадаш**
«_____» _____ **20__ р.**

«»

Кваліфікаційна робота

здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня
вищої освіти освітньо-професійної програми

«Культурологія, культурне розмаїття та розвиток громади»

Іваненка Івана Івановича

Науковий керівник: Сабадаш Ю. С., доктор культурології,
професор.

Рецензент: Герчанівська П. Є. доктор культурології,
професор, Національна академія керівних кадрів культури і
мистецтв (м. Київ).

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою _____

Секретар ЕК _____

«__» _____ 20__ р.

Маріуполь – 20__

Додаток 3.

**МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ**

Рівень вищої освіти «Магістр»

747 Культурологія, культурне розмаїття та розвиток громади

034 Культурологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, доктор культурології, професор

_____ Ю. С. Сабадаш

« _____ » _____ 20__ р.

ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____

керівник роботи _____

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом Маріупольського державного університету від « ____ » _____

20__ року № _____

2. Строк подання здобувачем роботи _____

3. Вихідні дані до роботи (мета, об'єкт, предмет) _____

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

Наприклад:

Розділ 1. _____

Здобувач _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Науковий керівник роботи _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
1.1. Сутність та значення культурології	
1.2. Закономірності культурологічних процесів.....	8
1.3. Регулювання культурологічної діяльності.....	16
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КУЛЬТУРНОГО РОЗМАЇТТЯ В УКРАЇНІ.....	29
2.1. Загальна характеристика культурного розмаїття	
2.2. Оцінка стану культурного розмаїття.....	30
2.3. Аналіз ефективності культурного розмаїття.....	30
Висновки до розділу 2.....	45
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ КУЛЬТУРНО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД.....	54
3.1. Удосконалення механізму культурного обслуговування населення на рівні громад	
3.2. Чинники збільшення рівня ефективності культурної діяльності громад	68
3.3. Формування нових культурних організаційних та творчих структур на рівні громад	72
Висновки до розділу 3.....	
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	
ДОДАТКИ.....	90
	94
	95
	100
	111

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ВІДГУК
керівника на кваліфікаційну роботу**

здобувача _____
Тема кваліфікаційної роботи _____
Науковий керівник _____
Актуальність теми _____

Об'єкт дослідження _____

Характеристика теоретичного рівня, наявності самостійних розробок та практичної значимості роботи _____

Зауваження та недоліки _____

Загальний висновок керівника _____

Науковий керівник _____ « ____ » _____ 20__ р.

Кваліфікаційна робота переглянута.

Здобувач _____ допускається до захисту кваліфікаційної роботи в Екзаменаційній комісії

**Завідувачка кафедри культурології
ЮЛІЯ САБАДАШ**

(ПІБ)

(підпис)

РЕЦЕНЗІЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

здобувача освітнього ступеня «Магістр»

_____ (ПБ)

На тему _____
Актуальність теми _____

Самостійність розробки і пропозиції автора _____

Практична значимість роботи _____

Зауваження та недоліки _____

Загальний висновок _____

Рецензент _____
(ПБ науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи,)

Підпис _____

«_____» _____ 20__ р.

**ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ
СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

Порівняльна таблиця

За старими вимогами	За новими вимогами
<i>Сабадаш Ю. С.</i> Культуротворчий потенціал мистецтвознавства: до постановки проблеми / Ю. С. Сабадаш // Сучасна культурологія: актуалізація теоретико-практичних вимірів. Колективна монографія / За заг. ред. проф. Ю. С. Сабадаш; ред. укладачі: проф. Ю. С. Сабадаш, проф. І. В. Петрова. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. – С. 164–184.	<i>Сабадаш Ю. С.</i> Культуротворчий потенціал мистецтвознавства: до постановки проблеми / Ю. С. Сабадаш // Сучасна культурологія: актуалізація теоретико-практичних вимірів. Колективна монографія / За заг. ред. проф. Ю. С. Сабадаш; ред. укладачі: проф. Ю. С. Сабадаш, проф. І. В. Петрова. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. С. 164–184.
<i>Глизь І. І.</i> Малоросійське таємне товариство / І. І. Глизь // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Ін-т історії України НАН України. – К.: Наук. думка, 2009. – Т. 6: Ла-Мі. – С. 480.	<i>Глизь І. І.</i> Малоросійське таємне товариство // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Ін-т історії України НАН України. Київ: Наук. думка, 2009. Т. 6: Ла-Мі. С. 480.
<i>Гордієнко Д.</i> Тарас Шевченко і декабристи / Д. Гордієнко // Шевченкознавчі студії: зб. наук. пр. – 2007. – Вип. 10. – С. 131–138.	<i>Гордієнко Д.</i> Тарас Шевченко і декабристи // Шевченкознавчі студії: зб. наук. пр. 2007. Вип. 10. С. 131–138.
<i>Грицак Я.</i> Нариси історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст.: навч. посіб. / Я. Грицак. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.	<i>Грицак Я.</i> Нариси історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст.: навч. посіб. Київ: Генеза, 1996. 360 с.
<i>Декабристи в Україні: дослідження й матеріали /</i> упоряд. Г. Д. Казьмирчук, Ю. В. Латиш; наук. ред. Г. Д. Казьмирчука. – К., 2013. – Т. 7. – 440 с.	<i>Декабристи в Україні: дослідження й матеріали /</i> упоряд. Г. Д. Казьмирчук, Ю. В. Латиш; наук. ред. Г. Д. Казьмирчука. Київ, 2013. Т. 7. 440 с.
<i>Довідник з історії України: у 3 т. [Електронний ресурс] /</i> за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – К.: Генеза, 1995. – Т. 2 (К-П). – Режим доступу: http://history.franko.lviv.ua/dovidnyk.htm .	<i>Довідник з історії України: у 3 т. /</i> за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. Київ: Генеза, 1995. Т. 2 (К-П). URL: http://history.franko.lviv.ua/dovidnyk.htm (дата звернення: 12.04.2016).
<i>Донік О. М.</i> Україна: у складі двох імперій (остання чверть XVIII – перша половина XIX ст.) / О. М. Донік. – К.: Кріон, 2011. – 248 с.	<i>Донік О. М.</i> Україна: у складі двох імперій (остання чверть XVIII – перша половина XIX ст.). Київ: Кріон, 2011. 248 с.
<i>Енциклопедія історії України. Т. 4: Ка-Ком</i>	<i>Енциклопедія історії України. Т. 4: Ка-Ком /</i>

/ редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. ; Ін-т історії України НАН України. – К. : Наук. думка, 2007. – 528 с.	редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Ін-т історії України НАН України. Київ: Наук. думка, 2007. 528 с.
<i>Історія</i> політичної думки : навч. посіб. / уклад. А. О. Карасевич. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – Кн. I. – 439 с.	<i>Історія</i> політичної думки: навч. посіб. / уклад. А. О. Карасевич. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2014. Кн. I. 439 с.
<i>Казьмирчук Г. Д.</i> Рух декабристів: дискусійні питання та спроба їх розв'язання (до 180-річчя повстання) / Г. Д. Казьмирчук, Ю. В. Латиш // Український історичний журнал. – 2005. – № 6. – С. 50–65.	<i>Казьмирчук Г. Д., Латиш Ю. В.</i> Рух декабристів: дискусійні питання та спроба їх розв'язання (до 180-річчя повстання) // Український історичний журнал. 2005. № 6. С. 50–65.
<i>Когут З.</i> Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної і модерної історії України / З. Когут. – К. : Критика, 2004. – 351 с.	<i>Когут З.</i> Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної і модерної історії України. Київ: Критика, 2004. 351 с.
<i>Когут З.</i> Російський централізм і українська автономія: ліквідація Гетьманщини, 1760–1830 / З. Когут. – К. : Основи, 1996. – 317 с.	<i>Когут З.</i> Російський централізм і українська автономія: ліквідація Гетьманщини, 1760–1830. Київ: Основи, 1996. 317 с.
<i>Кониский Г.</i> Історія Русовъ, или Малой Россіи [Електронний ресурс] / Г. Кониский. – М., 1846. – Режим доступу : http://litopys.org.ua/istrus/istrus.htm .	<i>Кониский Г.</i> Історія Русовъ, или Малой Россіи. Москва, 1846. URL: http://litopys.org.ua/istrus/istrus.htm (дата звернення: 28.06.2016).
<i>Крип'якевич І.</i> Історія Русів [Електронний ресурс] / І. Крип'якевич // Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – Львів, 2001. – С. 167–171. – Режим доступу : http://litopys.org.ua/rizne/kryp3.htm .	<i>Крип'якевич І.</i> Історія Русів // Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. Львів, 2001. С. 167–171. URL: http://litopys.org.ua/rizne/kryp3.htm (дата звернення: 28.06.2016).
<i>Куприянов А.</i> Декабризм в Украине: тайные общества 1820-х годов [Електронний ресурс] / А. Куприянов. – 2015. – Режим доступу : http://firstsocial.info/analiz/dekabrizm-v-ukraine-taunye-obshhestva-1820-h-godov .	<i>Куприянов А.</i> Декабризм в Украине: тайные общества 1820-х годов. 2015. URL: http://firstsocial.info/analiz/dekabrizm-v-ukraine-taunye-obshhestva-1820-h-godov (дата звернення: 27.06.2016).
<i>Латиш Ю. В.</i> Декабристи в Україні. Історіографічні студії / Ю. В. Латиш. – К., 2014. – 237 с.	<i>Латиш Ю. В.</i> Декабристи в Україні. Історіографічні студії. Київ, 2014. 237 с.
<i>Мироненко О. М.</i> Конституційний проект Північного товариства / О. М. Мироненко // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. ; Ін-т історії України НАН України. – К. : Наук.	<i>Мироненко О. М.</i> Конституційний проект Північного товариства // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Ін-т історії України НАН України. Київ: Наук. думка, 2009. Т. 5 : Кон-

думка, 2009. – Т. 5 : Кон-Кю. – С. 67.	Кю. С. 67.
<i>Ніколаєнко Н. О.</i> Державницькі концепції В. Н. Каразіна / Н. О. Ніколаєнко // Сучасна українська політика. Політика і політологи про неї. – 2004. – Вип. 5. – С. 56–62.	<i>Ніколаєнко Н. О.</i> Державницькі концепції В. Н. Каразіна // Сучасна українська політика. Політика і політологи про неї. 2004. Вип. 5. С. 56–62.
<i>Оглоблин О.</i> Люди старої України / О. Оглоблин. – Мюнхен : Дніпрова Хвиля, 1959. – 328 с.	<i>Оглоблин О.</i> Люди старої України. Мюнхен : Дніпрова Хвиля, 1959. 328 с.
Культурні портрети України у ХІХ ст. : навч. посіб. / уклад. : А. О. Карасевич, К. М. Левківський, О. О. Карасевич, Л. С. Шачковська. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – 594 с.	Культурні портрети України у ХІХ ст.: навч. посіб. / уклад.: А. О. Карасевич, К. М. Левківський, О. О. Карасевич, Л. С. Шачковська. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. 594 с.
<i>Салтовський О. І.</i> Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку ХХ сторіччя) / О. І. Салтовський. – К. : Парапан, 2002. – 396 с.	<i>Салтовський О. І.</i> Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку ХХ сторіччя). Київ: Парапан, 2002. 396 с.
<i>Свербигуз В.</i> Старосвітське панство / В. Свербигуз. – Варшава : Studio Literka, 1999. – 249 с.	<i>Свербигуз В.</i> Старосвітське панство. Варшава: Studio Literka, 1999. 249 с.
<i>Терещенко Ю.</i> Українське ХІХ століття: асиміляція неможлива [Електронний ресурс] / Ю. Терещенко // Тиждень. – 2014. – Режим доступу : http://tyzhden.ua/History/114257 .	<i>Терещенко Ю.</i> Українське ХІХ століття: асиміляція неможлива // Тиждень. 2014. URL: http://tyzhden.ua/History/114257 (дата звернення: 29.06.2016).
«Українські декабристи чи декабристи на Україні?»: Рух декабристів очима істориків 1920-х років / упоряд., вступ. ст. та прим. Г. Казьмирчука, Ю. Латиша. – К. : Логос, 2011. – 195 с.	«Українські декабристи чи декабристи на Україні?»: Рух декабристів очима істориків 1920-х років / упоряд., вступ. ст. та прим. Г. Казьмирчука, Ю. Латиша. Київ: Логос, 2011. 195 с.

<i>100 найвідоміших українців</i> / М. А. Гнатюк, Л. П. Громовенко, О. В. Ламонова та ін. – 2-ге вид. – К. : Орфей, 2002. – 592 с.	<i>100 найвідоміших українців</i> / М. А. Гнатюк, Л. П. Громовенко, О. В. Ламонова та ін. 2-ге вид. Київ: Орфей, 2002. 592 с.
<i>Хрідочкін А. В.</i> Суспільно-політичні погляди В. Н. Каразіна : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / А. В. Хрідочкін. – Дніпропетровськ, 2001. – 17 с.	<i>Хрідочкін А. В.</i> Суспільно-політичні погляди В. Н. Каразіна: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Дніпропетровськ, 2001. 17 с.
<i>Шевчук В.</i> Нерозгадані таємниці «Історії Русів» [Електронний ресурс] / В. Шевчук. – Режим доступу : http://litopys.org.ua/istrus/rusiv9.htm .	<i>Шевчук В.</i> Нерозгадані таємниці «Історії Русів». URL: http://litopys.org.ua/istrus/rusiv9.htm (дата звернення: 27.06.2016).
<i>Історія української культури.</i> Курс лекцій для студентів спеціальності 034 Культурологія / Укладачі : проф. Ю. С. Сабадаш, доц. Ю. М. Нікольченко, доц. Л. Г. Дабло; За заг ред. проф. Ю. С. Сабадаш. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. – 168 с.	<i>Історія української культури.</i> Курс лекцій для студентів спеціальності 034 Культурологія / Укладачі проф. Ю. С. Сабадаш, доц. Ю. М. Нікольченко, доц. Л. Г. Дабло; За заг ред. проф. Ю. С. Сабадаш. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 168 с.

Приклад

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балущок В. Г. Етногенез українців. К.: Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, 2017. 231 с.
2. Борисенко Валентина. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Унісерв, 2018. – 191 с.: іл.
3. Боярська Л. В. Український фольклор: Тексти лекцій. К.: ІЖ, 2016. 70 с.
Електронний ресурс. Режим доступу: http://journalib.univ.kiev.ua/Boyarska_Folklor_texty_lekc.pdf.
4. Вовк Федір. Студії з української етнографії та антропології : нова редакція. Харків: Видавець Савчук О. О., 2015. 464 с.; 199 іл.
5. Воропай Олекса. Звичаї нашого народу: Етнограф. нарис. Харків: Фоліо, 2016. 508 с.
6. Залізник Л. Л. Від склавинів до української нації. К.: ПБП «Фотовідеосервіс», 2017. 256 с.
7. Закон України «Про культуру». 14 грудня 2010 року.
8. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження». 20 січня 2010 року.
9. Енциклопедія українознавства. Загальна частина. Репринтне відтворення видання 1949 року. К.: Інститут української етнографії АН України, 1994. С.184-320.
10. Етнографія України: Навч. посібник / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2020. 520 с.
11. Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. 2-е вид. К.: Либідь, 2017. 656 с.
12. Історія української культури. Ілюстрована хрестоматія (від стародавніх часів до XIX століття) / За заг. ред. проф. Ю. С. Сабадаш. К.: Видавництво Ліра-К, 2020. 320 с.
13. Історія української культури. Ілюстрована хрестоматія (XX століття) / За заг. ред. проф. Ю. С. Сабадаш. К.: Видавництво Ліра-К, 2022. 292 с.

14. Лепеха Т. В. Українознавство: Навч. посіб. К., 2017. 376 с.
15. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. 2-е вид. – К.: Обереги, 2003. 144 с.
16. Нікольченко Ю. М. Культура населення Погориння Х-ХІІІ століть: за матеріалами літописного Дорогобужа. Рівне: Евен, 2017. 225 с.
17. Пономарьов А. П. Українська етнографія: Курс лекцій. К: Либідь, 2017. 320 с.: іл.
18. Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К.: Довіра: Генеза, 1996. 942 с.
19. Попович М. В. Нарис історії культури України. К.: «АртЕк», 1998. 728 с.: іл.
20. Романцов В. О. Українці на одвічних землях (ХVІІІ–початок ХХІ століття). К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2018. 202 с.
21. Сабадаш Ю. С., Ю. М. Нікольченко, Дабло Л. Г. Історія української культури. Курс лекцій. Для студентів спеціальності 034 Культурологія. К: Видавництво Ліра-К, 2020. 168 с.
22. Сабадаш Ю. С., Ю. М. Нікольченко, Дабло Л. Г. Історія української культури. Курс лекцій. Для студентів усіх спеціальностей ОС Бакалавр. К: Видавництво Ліра-К, 2020. 168 с.
23. Сабадаш Ю. С., Ю. М. Нікольченко, Дабло Л. Г. Історія української культури. Практикум. Для студентів усіх спеціальностей ОС Бакалавр. К: Видавництво Ліра-К, 2022. 138 с.
24. Українська етнологія: Навч. посібник / За ред. В. Борисенко. К.: Либідь, 2017. 400 с.
25. Українські традиції / Упорядкування та передмова О. В. Ковалевського. – Харків, Фоліо, 2018. 573 с.
26. Указ Президента України від 21.09.2001 № 252/2001-рп «Про заходи щодо підтримки діяльності національно-культурних товариств».
27. Stott C., Radburn M. Understanding crowd conflict: Social context, psychology, policing and culture. *Current Opinion in Psychology*. 2020 Vol. 35 P. 76-80. doi: 10.1016/j.copsyc.2020.03.001 [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.seattle.gov/documents/Departments/OIG/Other/Final_Crowd_Psychology_Report_v1.pdf
28. Wilkinson S. Riots. *Annual Review of Political and culture Science*. 2019. Vol. 12. P. 329-343. doi:1146/annurev.polisci.12.041307.075517 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev.polisci.12.041307.075517>